

Міністерство культури України
Державний заклад «Національна бібліотека України для дітей»

Краща книга року — 2011

Бюлетень соціологічної служби. Вип. 22

Київ 2012

ББК 78.303

К 53

УДК 028

Краща книга року — 2011 : бюл. соціол. служби. Вип. 22 / держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; уклад. Н.Г. Душенчук, Є.Ю. Подокопна. — К., 2012. — 16 с.

У даному випуску бюлетеня подано результати соціологічного дослідження «Краща книга року — 2011», проведеного Національною бібліотекою України для дітей на базі дитячих бібліотек України.

Укладачі Н. Г. Душенчук, Є. Ю. Подокопна.
Літературний редактор Н. М. Скоморовська.
Відповідальна за випуск А. С. Кобзаренко.

*Читання повинне стати для дитяти
дуже тонким інструментом опанування
знань і в той же час джерелом багатого
духовного життя.*

В. Сухомлинський

Книги з давніх-давен були каталізатором суспільного руху, що накопичували досвід прашурів. Книги цінували як джерело знань та засіб передачі їх прийдешнім поколінням. Видатні люди минулого знали, який вплив має книга на людську свідомість, як вона може скеровувати долі народів, держав, окремих особистостей. Великий аргентинський письменник Хорхе Луїс Борхес наголошував, що народ перестане бути народом, як тільки перестане читати. У всьому світі саме книги відігравали важливу роль у житті людини.

У дитячих бібліотеках України зібрані кращі зразки світової літератури. Бібліотеки створюють всі умови для залучення дітей до цінностей світової і вітчизняної культури, виконуючи, тим самим, свою просвітницьку функцію. Майже кожна бібліотека — це своєрідний клуб за інтересами, вірніше, інтересу до книги. Зараз доволі часто доводиться стикатися з тим, що школярам, які читають, ні з ким поділитися враженнями від прочитаної книги. Навіть серед своїх однолітків їхня начитаність часто не завжди знаходить відгук і розуміння. А серед відвідувачів дитячої бібліотеки всі цікавляться книгою, у цьому її значимість. В особі дитячого бібліотекаря діти часто знаходять не тільки цікавого співрозмовника, а й порадника у виборі потрібної книги. В основу роботи кожної дитячої бібліотеки покладена повага до читача, його інтересів та характеру.

Важливу роль у розумінні суспільством цінності книги і читання відіграють проекти та заходи, які проводять бібліотеки для дітей з популяризації дитячої літератури. У 2011 році Національна бібліотека України для дітей продовжувала національний проект «Україна читає дітям», започаткований у 2010 році, проводила Всеукраїнський тиждень дитячого читання (спільно з Міністерством культури України), Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Найкращий читач... року», започаткований громадською організацією «Форум видавців», була учасником реалізації державної програми «Українська книга». Усі ці заходи сприяли активізації дитячого читання та підвищення читацької компетентності дітей.

На 01.01.2011 року в державі функціонувало 1194 бібліотеки для дітей із загальним обсягом бібліотечних фондів понад 35 млн. прим. книг. Їхніми читачами сьогодні є майже 3 млн. дітей. Поряд з українською, російською, світовою, іноземною книгою представлена значна кількість книг для національних меншин, що проживають в Україні.

Національна бібліотека України для дітей постійно відстежує закономірності читання дітей, проводячи моніторинг «Краща книга року...» з метою визначення кола читання учнів 5–9 класів. Дослідженням передбачалося визначити:

- рівень популяризації серед дітей сучасної дитячої української книги;

- читацький інтерес до конкретної книги українських та зарубіжних авторів;
- рівень читацької компетентності юних користувачів відповідно до ресурсів бібліотек для дітей;
- кращу книгу року в репертуарі дитячого читання;
- ступень читацької активності учнів 5–9 класів.

Базами дослідження виступали Національна бібліотека України для дітей, Республіканська дитяча бібліотека ім. В.Орлова Автономної Республіки Крим, обласні, міські, районні та сільські бібліотеки для дітей.

Під час проведення дослідження передбачалось опитати в усіх областях користувачів-учнів 5-9 класів (всього 50 респондентів) та по 20 бібліотекарів-експертів. Як і передбачалося, участь у дослідженні взяли названі бібліотеки (крім бібліотек для дітей Вінницької області).

У ході соціологічного дослідження, яке проводилося методом анкетування, було опитано 1900 респондентів: 1400 школярів (5-9 класів) (Таблиця № 1) та 500 експертів-бібліотекарів.

Таблиця № 1

Бібліотеки для дітей	Кількість дітей-респондентів	%
НБУ для дітей	50	3,6%
Обласні	352	25,1%
Міські	384	27,4%
Районні	379	27,1%
Сільські та селищні бібліотеки для дітей	178	12,7%
Усього	1400	100%

Школярам запропоновано було відповісти на запитання:

1. Яка з книг, прочитаних у 2011 році, справила на тебе найбільше враження: українського автора, зарубіжного автора?
2. Яка дитяча книга, на твою думку, заслуговує визначення «Краща книга року — 2011»?

Також школярі повинні були вказати клас, в якому навчаються, та стать. Із загальної кількості респондентів (1400 чол.) дівчаток було 925 (66,1%) та 450 хлопчиків (32,1%), 25 дітей не вказали стать (1,8%). Серед учасників дослідження було 268 п'ятикласників, 288 шестикласників, 284 семикласників, 263 восьмикласників, 297 дев'ятикласників.

Респонденти, відповідаючи на запитання щодо читання книг українських авторів, назвали 1407 книг (за автором та назвою – 445) (Таблиця № 2).

Таблиця № 2

Клас	Кількість названих книг українських авторів	%
5	263	18,7

6	294	20,9
7	300	21,3
8	252	17,9
9	298	21,2
Усього	1407	100

80 дітей (5,7% загальної кількості респондентів) відповіді не дали.

Серед загальної кількості книг українських авторів, прочитаних у 2011 році, до десяти найбільш згадуваних увійшли:

1. «Тореадори з Васюківки» В.Нестайка (названо 120 разів);
2. «Кобзар» Т.Г.Шевченка (65);
3. «Митькозавр з Юрківки» Я.Стельмаха (36);
4. «Роксоляна» О.Назарука (28);
5. «Захар Беркут» І.Франка (25);
6. «Блакитна дитина» А.Дімарова (22);
7. «Таємниця Пурпурової планети» Л.Воронини (21);
8. «Джури козака Швайки» В.Рутківського (15);
9. «Русалонька із 7-В» М.Павленко (15);
- 10.«Ритуал» М. і С.Дяченків (13).

Першість у читанні дітей посіла вже добре відома книга В.Нестайка «Тореадори з Васюківки». Другою діти назвали твір Т.Г.Шевченка «Кобзар». Третю позицію серед десяти кращих займає книга Я.Стельмаха «Митькозавр з Юрківки». На четвертій та п'ятій позиціях у рейтингу читання знаходяться твори О.Назарука «Роксоляна» та І.Франка «Захар Беркут». На шостому місці — книга А.Дімарова «Блакитна дитина». Сьому позицію зайняла фантастична повість сучасної української письменниці Лесі Воронини «Таємниця пурпурової планети». Досить часто у відповідях дітей зустрічається трилогія лауреата Шевченківської премії 2012 року Володимира Рутківського про добу козацтва «Джури...» («Джури козака Швайка» (2007); «Джури-характерники» (2009); «Джури і підводний човен» (2010)), яка займає в списку восьме місце. Дев'яте місце займає твір М.Павленко «Русалонька із 7-В». На десятому місці — книга Г.Малик «Злочинці з паралельного світу» та твір М. та С. Дяченків «Ритуал».

У 2011 році учасниками дослідження було названо лише дві книги тематичного характеру — це «Українська інтимна лірика» (хрестоматійний варіант, до якої увійшли перлини української літератури від епіграм епохи Відродження (XVI ст.) до сучасних текстів письменників постмодерністів початку XXI ст.). Серед авторів — Лазар Карпович, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Василь Стус, Ліна Костенко та інші, чий поезії про кохання належать до найкращих зразків світової інтимної лірики. Також названо книгу «100 великих міфів і легенд України». Ця книга є спробою реконструкції у популярній формі українських міфів на основі згадок у літописах та інших творах давнього і середньовічного письменства, фольклорі, топоніміці.

Сучасний читач добре обізнаний не тільки з книгами українських авторів, а й зі світовими теж, про що свідчать відповіді респондентів.

Усього школярами 5-9 класів було названо 1467 книг (за автором та назвою — 528 книг) (Таблиця № 3).

Таблиця № 3

Клас	Кількість названих книг	%
5	285	19,4
6	287	19,6
7	321	21,9
8	282	19,2
9	292	19,9
Усього	1467	100

Не відповіли на дане запитання 29 чол. (2,0% загальної кількості опитаних).

Серед названих книг до десяти найбільш згадуваних увійшли:

1. «Гаррі Поттер» Дж. К. Ролінг (названо 82 рази);
2. «Робінзон Крузо» Д. Дефо (43);
3. «Пригоди Тома Соєра» М. Твена (42);
4. «Пригоди Шерлока Холмса» А. К. Дойля (39);
5. «П'ятнадцятилітній капітан» Ж. Верна (33);
6. «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра (32);
7. «Сутінки» С. Майєр (23);
8. «Артур і мініпути» Л. Бессона (22);
9. «Острів скарбів» Р. Стівенсона (21);
10. «Маленький принц» А.С. Екзюпері (20).

Як і в попередні роки, книга Дж.Ролінг «Гаррі Поттер» лідує у читанні дітей і в 2011 році. За результатами дослідження зазначаємо, що перевагу діти надають добре відомим пригодницьким книгам — «Робінзон Крузо» Д. Дефо (2-ге місце), «Пригоди Тома Соєра» М.Твена (3-тє місце), «П'ятнадцятилітній капітан» Ж.Верна (5-тє місце), «Острів скарбів» Р.Стівенсона (9-тє місце). Серед них — менш відома перша книга серії «Артур» французького письменника Люка Бессона «Артур і мініпути» (8-ма позиція). Кожна дитина в своєму житті хоч раз, але уявляла себе в ролі детектива. Тому, мабуть, так вабить їх знаменитий лондонський приватний детектив Шерлок Холмс — літературний персонаж, створений А.К.Дойлем (4-тє місце). У відповідях дітей зустрічається і знаменита трагедія У.Шекспіра «Ромео і Джульєтта» (6-тє місце). Сьоме місце респонденти віддали серії книг американської письменниці С.Майєр «Сутінки», написаних в стилі фентезі. Пригоди героїв сучасності та зв'язок їх з потойбічним світом змушують дітей замислюватися над сенсом буття. Книга А.С.Екзюпері «Маленький принц», теж увійшла в десятку кращих. Автор вказаної книги наголошує що сенс життя, покликання людини — в безкорисній любові до тих, кому вона потрібна.

При визначенні зарубіжної книги респондентами було названо тільки дві тематичні книги: про автомобілі та енциклопедії (без конкретного напрямку).

Визначаючи кращу книгу року 2011 респондентами було названо 1478 книг (Таблиця № 4).

Таблиця № 4

Клас	Названо книг	%	з них:					
			українських	%	зарубіжних	%	тематичних, енциклопедичних та довідкових	%
5	266	18,0	117	8,0	143	9,6	6	0,4
6	316	21,4	120	8,1	192	13,0	4	0,3
7	321	21,7	117	7,9	201	13,6	3	0,2
8	272	18,4	97	6,6	169	11,4	6	0,4
9	303	20,5	102	6,9	195	13,2	6	0,4
Всього	1478	100	553	37,4	900	60,9	25	1,7

31 респондент на дане запитання не відповів (2,2% загальної кількості дітей).

До десятки кращих книг, названих школярами, у 2011 році увійшли:

1. «Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (названо 90 разів);
2. «Тореадори з Васюківки» В.Нестайка (62);
3. «Робінзон Крузо» Д.Дефо (43);
4. «Сутінки» С.Майер (22);
5. «Пригоди Тома Сойєра» М.Твена (17);
6. «Митькозавр з Юрківки» Я.Стельмаха (17);
7. «Русалонька із 7-В» М.Павленко (16);
8. «П'ятнадцятилітній капітан» Ж.Верна (16);
9. «Ніна» М.Вітчер (15);
10. «Мефодій Буслаєв» Д.Ємця (14).

Книги авторів Дж. К. Ролінг, В. Нестайка, Д. Дефо, С. Майер, М. Твена, Я. Стельмаха, М. Павленко, Ж. Верна як одні з кращих творів уже називалися респондентами в попередніх питаннях при визначенні української та зарубіжної книги. До десяти кращих книг року увійшли і твори італійської письменниці М. Вітчер «Ніна» та російського письменника Д. Ємця «Мефодій Буслаєв». М. Вітчер написала серію книжок про дівчинку Ніну та її друзів, де переплітаються дивовижний справжній світ і казковий тріллер. Незвичайні пригоди хлопчиська Мефодія Буслаєва, героя книги Д.Ємця, змушують дітей

співпереживати та вчитися разом з героєм розрізняти добро і зло, щоб в кінці кінців зробити правильний вибір життєвого шляху.

Як бачимо, частина респондентів в числі кращих книг називає літературу пригодницького і детективного жанрів. Скоріше за все, саме цей жанр захоплює підлітків своєю інтригою, що сприяє відволіканню від реалій сьогодення, а також допомагає ідентифікувати себе з відважними героями, чиїх якостей їм так бракує в сучасному житті.

Серед книг, що були визначені також як найкращі (тематичних книг, довідкових та енциклопедичних видань — було названо лише 25 (1,7% загальної кількості вказаної літератури). Це серії — «Я пізнаю світ», «Світ навколо нас», «Все обо всех», «Все загадки землі», «100 знаменитих...». Вказані також були і дитячі енциклопедії: Ілюстрована енциклопедія для дітей, «Моя Україна», «Країни світу», «Динозаври», «Загадки тваринного світу», «Море», «Музика», «Автомобіль», «Дитяча енциклопедія», «Україна». Ще було згадано Велику ілюстровану Енциклопедію знань, Ілюстровану енциклопедію «Світ тварин», Книгу рекордів Гіннеса, «1000 незабутніх імен України» (про видатних постатей України), книги про комп'ютери, секрети риболовлі для хлопців (серія «Для хлопців»), довідник «Українська література», книги по фантастиці та казки.

Цікаву думку висловлює дев'ятикласниця, читачка Львівської ОДБ: «Найкращі книги — це книги видавництва «Старого Лева», вони цікаві і захоплюючі. Взагалі щодо визначення кращої книги думки дітей дуже різні: читач-шестикласник міської бібліотеки з Сумської області пише: «Я гадаю, що кращою книгою 2011 року є «Кобзар» Т.Г.Шевченка. А шестикласниця, читачка міської бібліотеки з цієї ж області пише: «Найкраща книга на мою думку, це та книга, якою захоплюється більшість читачів бібліотеки: «Митькозавр із Юрківки» Я.Стельмаха». Восьмикласниця з міської бібліотеки ділиться своєю думкою: «Дуже люблю книгу «Мир вокруг нас» (загадки про тварин) (Донецька обл.), а семикласниця вважає, що саме книга «Тореадори з Васюківки» В.Нестайка заслуговує визнання як краща книга року (Одеська обл.).

Саме «Казки зі Львова» І.Калинця вважає найкращими читачка-восьмикласниця з сільської дитячої бібліотеки (Львівська обл.). Восьмикласниця з районної бібліотеки пише: «На мою думку «Краща книга року—2011» — це «Гаррі Поттер» Дж.Ролінг» (Черкаська обл.). А читачці-восьмикласниці припала до душі книга «Чарівник країни Оз» О.Баум (Кіровоградська обл.).

Отакі різні, неординарні, разом з тим такі щирі висловлювання користувачів дитячих бібліотек не тільки підтверджують небайдужість наших респондентів до читання, а й висловлюють своє значення книги для них та знаходять в них щось своє, для своєї душі. Дійсно, в десятку кращих книг увійшли зразки найкращої літератури для дітей.

У 2011 році, аналізуючи відповіді дітей щодо кращої книги року, ми зробили спробу визначити кращу книгу у читачів різного віку окремо по класах. П'ятикласники, восьмикласники, дев'ятикласники першість віддали книзі Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер»; шестикласники та семикласники перевагу надали книзі В. Нестайка «Тореадори з Васюківки»:

- 5 клас — «Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (названо 18 разів);
- 6 клас — «Гореадори з Васюківки» В.Нестайка (24);
- 7 клас — «Гореадори з Васюківки» В.Нестайка (13);
- 8 клас — «Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (11);
- 9 клас — «Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (10).

Названі автори підтверджують думку: якщо книга цікава, її залюбки читають діти різного віку.

Аналізуючи відповіді респондентів, можемо зазначити, що рівень їхньої читачької компетентності досить високий. Вони добре обізнані як з українською, так і з зарубіжною книгою. Ними було названо багато творів сучасних письменників, а література радянського періоду респондентами не згадувалась взагалі. Втішним є те, що в читанні дітей переважає дозвілєва книга над творами за шкільною програмою. Це дає можливість зробити висновок, що бібліотечні фонди дитячих бібліотек комплектуються різнопланово. Дитяча книга на сьогодні допомагає читачам вільно володіти інформацією та сприяє їх інтеграції в соціокультурне середовище.

Згідно з програмою у даному соціологічному дослідженні участь брали 500 працівників дитячих бібліотек, які виступали в ролі експертів дитячого читання. Разом з тим, дитячі бібліотекарі виступають в ролі консультантів і навігаторів з пошуку і доступу до інформації в різних форматах і використання сучасних засобів зв'язку, неформальних лідерів спілкування з дітьми, вчителями, батьками. Дитячому бібліотекарю необхідно володіти критичним мисленням, умінням оцінювати, щоб рекомендувати кращі зразки книг для дітей. Покоління, що підрастає, повинно мати своїх героїв, кумирів. Тих, в яких воно може вчитися, яких матиме за приклад поведінки, принципів життя.

За родом своєї діяльності бібліотекарі обіймають різні посади: 29 чол. (5,8%) — директори, заступники директорів; 75 чол. (15,0%) — завідувачі бібліотеками, філіями; 81 чол. (16,2%) — головні та провідні бібліотекарі; 234 чол. (46,8%) — завідувачі відділів. Названі категорії бібліотечних працівників становили 470 чол. (94% усіх опитаних). Інші категорії — методисти, головні методисти, завідувачі секторів склали 26 чол. (5,2%), 4 працівники (0,8%) свою посаду не вказали.

Серед опитаних бібліотекарів-експертів вищу спеціальну бібліотечну освіту мають 194 чол. (38,8%), середню спеціальну бібліотечну освіту — 167 чол. (33,4%), вищу освіту інших спеціальностей — 71 чол. (14,2%), середню загальну освіту — 13 чол. (2,6%). 55 (11,0%) бібліотечних працівників своєї освіти не вказали. Можна відзначити що в анкетуванні брали участь 361 (72,2%) бібліотечний працівник, які мають спеціальну бібліотечну освіту.

Найбільше було працівників обласних бібліотек для дітей — 170 чол.(34,0%); серед інших: міських — 127 чол. (25,4%); районних — 98 чол. (19,6%); сільських дитячих — 64 чол. (6,0%); НБУ для дітей — 30 чол. (6,0%). Не відповідали на вказане запитання 11 чол. (2,2%).

У дослідженні брали участь бібліотечні фахівці з різним стажем роботи в бібліотеках: до 1 року — 7 чол. (1,4%); від 1 до 5 років — 78 чол. (15,6%); від 6 до 10 років — 76 чол. (15,2%); від 11 до 15 років — 58 чол. (11,6%); від 16 до 20 років — 51 чол. (10,2%); від 21 до 25 років — 59 чол. (11,8%); від 26 до 30 років — 75 чол. (15,0%); від 30 років і більше — 94 чол. (18,8%); 2 працівники (0,4%) стаж роботи не зазначили. Серед опитаних бібліотекарів за стажем роботи з дітьми більше 15 років працюють 279 чол. (55,8% загальної кількості).

Бібліотечні фахівці повинні були дати відповіді на такі запитання:

1. Яку дитячу книгу у 2011 році Ви прочитали?:
 - українського автора;
 - зарубіжного автора.
2. Яка дитяча книга, на Ваш погляд, заслуговує визначення «Краща книга року — 2011»?
3. Які книги користувалися попитом серед читачів-дітей у 2011 році?

Відповідаючи на вказані запитання, бібліотекарі назвали всього 3515 книг (за автором та назвою — 1686 та 205 тематичних) (Таблиця №5):

Таблиця №5

	Кількість	%
Українських	598	17,0
Зарубіжних	593	16,9
Краща книга року	565	16,1
Книги, які користуються попитом у дітей	1759	50,0
Всього	3515	100

До десятки найбільш згадуваних книг українських авторів увійшли:
 «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка (названо 18 разів),
 «Дивовижні пригоди в лісовій школі» В. Нестайка (11),
 «Русалонька із 7-В» М. Павленко (11),
 «Рен Роздубудько про Блеза Паскаля, Вольфі Моцарта, Ганса Андерсена, Катрусю Білокур, Чарлі Чапліна» (серія «Життя видатних дітей») І. Роздубудько (10),
 «Паперовий янгол» О. Бусенко (9),
 «Повістинка про потворка» В. Терена (9),
 «На коні й під конем» А. Дімарова (8),
 «Ірка Хортиця» І. Волинської та К.Кощєєва (7),
 «Брамник» М. та С. Дяченків (7),
 «Чудове чудовисько» О. Дерманського (6).

Крім популярних і серед підлітків книг В.Нестайка «Тореадори з Васюківки» та М.Павленко «Русалонька із 7-В», бібліотекарі-експерти назвали І.Роздубудько, О.Бусенко, В.Терена, А.Дімарова, І.Волинську та К.Кощєєва, М. та С.Дяченків, ними також названа книга В.Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі».

У своєму читанні бібліотекарі останні роки часто називають книги із серії «Життя видатних дітей» (далі — «ЖВД»), започатковану в 2007 р. київським видавництвом «Грані-Т» у формі авторських збірок художніх інтерпретацій

окремих епізодів із дитинства відомих постатей. На цей час у серії відображено дитинство 164 персон із 33 країн, які жили та діяли, починаючи з XI ст. й до сьогодні, 70 із них — українці, ще п'ять — вихідці з України. У проєкті брали участь такі автори: Ірен Роздобудько, О. Дерманський, А. Ко-котюха, Я. Дубинська, Л. Денисенко, Любоко Дереш, Л. Кононович, І. Хомин та ін.

Серед українських книг тематичних було вказано тільки три (1,5% загальної кількості вказаних книг) — це енциклопедії «Чудеса світу», «Прогулянки навколо світу» та книга «Сучасна українська проза» (українська література останніх десятиліть, створена сучасними українськими письменниками).

Із загальної кількості опитаних, 11 (2,2%) бібліотечних фахівців не вказали жодної української книги. Беззаперечно, таким бібліотекарям професійно складно працювати з дитячою аудиторією, якщо за рік вони не мали змоги прочитати жодної книги українського автора. Адже бібліотекарі — це «лоцмани» у книжковому морі, тому в репертуарі їхнього читання в першу чергу повинно бути багато книг, у тому числі і нової формації.

Щодо кола читання зарубіжної книги бібліотечними працівниками було названо 593 книги (за автором та назвою 380 книг). До десятки найбільш згадуваних бібліотекарями увійшли такі книги:

«Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (названо 19 разів),
«Сутінки» С.Майер (16),
«Поліанна» Е.Портер (12),
«Володар перснів» Д.Толкієна (11),
«Чарлі і шоколадна фабрика» Р.Дала (10),
«Робінзон Крузо» Д.Дефо (8),
«Країна Мумі-Тролів» Туве Янсон (8),
«Моллі Махлой» Н.Моост (7),
«Хроніки Нарнії» К.Льюїса (6),
«Ерагон» К.Паоліні (6).

Серед зарубіжних книг, вказаних бібліотекарями, переважають англійські (Дж.К.Ролінг, Д.Толкієн, Р.Дал, Д.Дефо, К.Льюїс) та американські письменники (С.Майер, Е.Портер, К.Паоліні). Серед інших — тільки фінська письменниця Туве Янсон та німецька Н.Моост. Бібліотекарі назвали усіх авторів, які популярні і серед дітей, тим самим підтверджуючи думку, що більшість бібліотечних фахівців професійно обізнані з бібліотечними фондами та читацькими інтересами.

При визначенні зарубіжної книги також було вказано 9 (1,5%) тематичних книг. Серед них книги з серії «Казки про художників» Г.Ветрова, в яких вміло поєднано переплетіння казкового й сучасного світу мистецтва з розповіддю про видатних художників. Вказали бібліотекарі і серію «Життя чудових тварин» (всього 12 книг). Ними також було відмічено і серію «100 великих...», що містить різноманітні енциклопедичні відомості з різних тем та ін.

17 чоловік (3,4%) відповіді на дане запитання не дали.

При виборі кращої книги 2011 року бібліотекарями-експертами було названо 565 книг (з них за автором та назвою 267). Книг українських авторів нараховується — 384 назви (68%), світової літератури — 160 (28,3%), тематичної, енциклопедичної та довідкової — 21 (3,7%).

До рейтингу десяти кращих книг року за визначення експертів увійшли:

- «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка (названо 47 разів),
- «Дивовижні пригоди в лісовій школі» В.Нестайка (26),
- «Гаррі Поттер» Дж. Ролінг (23),
- «Сутінки» С.Майер (14),
- «Русалонька із 7-В» М.Павленко (13),
- «Таємниця Пурпурової планети» Л.Воронини (7),
- «Поліанна» Е.Портер (7),
- «Джури-характерники» В.Рутківського (6),
- «Ерагон» К.Паоліні (6),
- «Марійка і Костик» С.Процюка (6).

Отже, у 2011 році перше місце в рейтингу кращих книг року обійняла книга українського автора В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» (її було названо 47 разів). В.Я. Неділько першим вказав, що успіх «Тореадорів...» визначається, насамперед, «переконливими й живими характерами головних персонажів Яви та Павлуші, їх типовістю» (поєднання «веселого витівника, пустуна, у якого, крім витівок і жартів, за душею немає нічого» та «дисциплінованого відмінника, з якого автори хочуть створити взірєць»). Друге місце в списку кращих книг 2011 року займає твір того ж автора «Дивовижні пригоди в лісовій школі».

Твори В.Нестайка значно випередили книгу Дж.К.Ролінг «Гаррі Поттер» (названо 23 рази). Читацький попит на цю серію книг з роками знижується, але герої Дж.Ролінг ще досить популярні. Безперечно, серія книг про Гаррі Поттера допомагає дітям повірити в казку, а дорослим — повернутися в дитинство.

Серед кращих книг названо книгу сучасної американської письменниці Стефані Майер, яка стала відомою завдяки серії фентезійних романів «Сутінки». Твір письменниці знайшов прихильників серед тинейджерів у всьому світі. Ця епічна історія про любов і дружбу, щирість і сміливість, відданість і самовіддачу, що надихає і розбухує уяву, саме цим вона й подобається читачам.

У список кращих бібліотекарі-експерти внесли і вже добре відому повість української письменниці М. Павленко «Русалонька з 7-В» та фантастичну повість Л.Воронини «Таємниця Пурпурової планети», які неодноразово згадувалися як бібліотекарями, так і школярами.

Не залишила байдужими експертів і книга американської письменниці Елінор Портер «Поліанна» (вперше видана в 1912 році), яка є класикою англо-американської літератури. Майже детективний сюжет книги, психологічна точність, з якою автор створила образи – все це незмінно привертає увагу до книги уже ціле століття. Серед кращих — захоплююча книга Володимира Рутківського «Джури-характерники». Фентезійний роман Крістофера Паоліні

«Ерагон», написаний ним у п'ятнадцять років, в якому йдеться про мужність та витривалість, біль втрати та силу неймовірної дружби, бібліотекарі також назвали серед десяти кращих.

Український письменник Степан Процюк, як стверджують критики, заповнив вільну нішу у сучасній українській повісті для підлітків. Ця ніша – про кохання. Герої живуть своїм цікавим життям, поза очі їх називали Ромео і Джульєттою, їм заздрили, чинили перешкоди й не хотіли зрозуміти. Однак від того вони ще дужче вірили у своє кохання, а тому ця історія має інший фінал, ніж у шекспірівських героїв.

Взагалі, серед кращих було названо ще багато сучасних дитячих українських письменників: О.Бусенко, Д.Білий, А.Качинський, І.Волинська, Н.Воскресенська, Н. Гуменюк, Ян Гурич, М. та С.Дяченки, О.Дерманський, Любко Дереш, О.Есаулов, Є.Белюсов, О.Ільченко, І.Костирич, А.Кокотюха, А.Курков, М.Матіос, Г.Малик, З.Мензатюк, С.Оксеник, І.Роздобудько, Н.Сняданко, Я.Стельмах, В.Терен, Н.Хаткіна та ін. Разом з тим бібліотекарі називають добре відомих класиків української літератури: Т.Шевченка, І.Франка, Лесю Українку, І.Котляревського, В.Нестайка, Н.Забілу, М.Пригару та інших письменників.

Визначаючи кращу книгу року бібліотекарі назвали 21 книгу енциклопедичного, довідкового та тематичного характеру: «Дітям про все на світі», «Україна: дитяча енциклопедія», «Я пізнаю світ», «Велика ілюстрована енциклопедія України», «Динозаври», «Міфи та легенди світу», «Музика», «Чудова енциклопедія маленького українця» та ін. Серед кращих і знані серії: «Життя видатних дітей», «Я люблю читати», «Не тримаючи язика за зубами», «S.T.A.L.K.E.R.».

Аналізуючи відповіді бібліотекарів щодо запитання, які книги користувались попитом серед дітей у 2011 році, зазначаємо, що ними було названо всього 1759 книг (з них 667 за автором та назвою) і 184 тематичних, енциклопедичних, довідкових та ін. Серед них: українських – 544 (30,9%), зарубіжних – 1031 (58,6%), тематичних – 184 (10,5%).

Список очолюють десять найбільше названих книг:

- «Гаррі Поттер» Дж.К.Ролінг (названо 19 разів),
- «Сутінки» С.Майер (16),
- «Поліанна» Е.Портер (12),
- «Володар перснів» Д.Толкієна (11),
- «Чарлі і шоколадна фабрика» Р.Дала (10),
- «Робінзон Крузо» Д.Дефо (8),
- «Країна Мумі-Тролів» Туве Янсон (8),
- «Моллі Махлюй» Н.Моост (7),
- «Хроніки Нарнії» К.Льюїса (6),
- «Ерагон» К.Паоліні (6).

Книги, які бібліотекарі назвали як такі, що найбільше користуються попитом у читачів, неодноразово згадувалися і у відповідях самих дітей. На думку

бібліотекарів, діти частіше всього цікавляться творами зарубіжних авторів. І десятка найбільш згадуваних є цьому підтвердженням. Бібліотекарями було названо також 184 книги тематичного направлення. Серед них як окремі серії, так і енциклопедичні книги, довідкові, фантастичні та ін. На думку експертів, до душі дітям пригоди, детективи, страшилки, книги про дозвілля, спорт, гумор, містику та ін. Можемо зазначити за відповідями бібліотекарів, що читання наших дітей різнобічне, різноманітне і різнопланове. Ними було багато вказано різних енциклопедій (27), серед них про рослини, тварин, з техніки, географії, про динозаврів, риб та ін. Серії «Життя видатних дітей», «Я люблю читати», «Черный котёнок», «Я пізнаю світ», «Подарунки», «Читання під партою», «Тільки для девочек», «Любимые книги девочек», «Детективное агенство», «S.T.A.L.K.E.R.» та ін. (всього — 29 тем) до вподоби дітям.

Звичайно, як зазначають бібліотекарі, і книги за шкільною програмою також є серед тих, що користуються попитом. Бібліотекар з Волинської області зазначає, що дітям до вподоби книги волинських авторів, але яких саме, не вказала. Але більше всього було названо бібліотекарями казок (34) — це «Казки мого дитинства», улюблені казки, казки народів світу, бо саме мудрість народу закладена в казках, як у народних, так і у сучасних збірках нових казок.

Книги історичної тематики з досвіду бібліотекарів теж є у читанні дітей. Це — «Князі України», «Легендарні постаті України», «Світ давніх цивілізацій» та ін. Дитячі журнали та книги видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА» теж подобаються читачам. 11 бібліотекарів (2,2%) на дане запитання відповіді не дали.

Висновки

Основою діяльності кожної дитячої бібліотеки є надання читачам інформації. Але цим її діяльність не вичерпується. Фонд кожної дитячої бібліотеки складають різні твори, незалежно від того, на яких носіях (паперових, мультимедійних, електронних), вони зберігаються. Усі ці твори — результат творчості людей минулого та сучасного часу.

Успіх кожної бібліотеки складається з ряду факторів, але все-таки найважливіший — професіоналізм бібліотекаря. Життя доводить, що сучасний бібліотекар — не просто функціонер, який видає книги, а інтелектуал, ентузіаст, людина, яка не тільки сама захоплюється читанням, а й може зацікавити читанням інших. Книга — надійний, перевірений часом засіб духовного розвитку зростаючої особистості. Читання — це не тільки запорука гарних шкільних оцінок, але й шлях до розширення світогляду та самовдосконалення. Відповідь на питання, яким же саме книгам надають переваги сьогоднішні підлітки, і дали результати проведеного соціологічного дослідження «Краща книга року — 2011» про читання сучасного користувача дитячої бібліотеки, його обізнаність як з українською, так із світовою літературою.

Лідером дослідження «Краща книга року — 2011» за результатами опитування респондентів стала книга Дж.К.Ролінг «Гаррі Поттер», бібліотекарі-експерти кращою книгою назвали книгу В.Нестайка «Тореадори з Васюківки».

Серед кращих респонденти назвали твори як українських, так і зарубіжних авторів: В.Нестайка, Я.Стельмаха, М.Павленко, Д.Дефо, С.Майєр, М.Твена, Ж.Верна, М.Вітчер, Д.Ємця та ін. як класиків літератури, так і сучасних авторів. Варто зазначити, що в читанні дітей з кожним роком з'являються нові автори. Це свідчить про те, що коло читання дітей розширюється, зростає рівень їхньої читацької компетентності. Про це свідчать названі автори О.Бусенко, Л.Воронина, Любка Дереш, О.Дерманський, А.Кокотюха, І.Костиря, М. та С. Дяченки, Г.Малик, З.Мензатюк, К.Паоліні, М.Гріппе, Е.Портер, С.Майєр, Н.Моост, Д.Ємець, Б.Акунін, Е.Брошарес, Ф.Бернет, К.Вільмонт, Р.Дал, К.Нестлінгер та ін.

Порівнюючи читання сучасного покоління дітей та їхніх ровесників 90-х років минулого століття, можемо відмітити, що коло дитячого читання респондентів зазнало значних змін. Такі автори, як К.Буличов, Е.Войніч, А.Гайдар, О.Дюма, Р.Джованьолі, Ю.Дольд-Михайлик, І.Єфремов, Ю.Збанацький, А.Рібаков, А.Шклярський зникли з кола читання дітей сьогодення. Це ще раз підтверджує думку, що читацькі уподобання дітей постійно змінюються, бо поряд з класикою світової літератури постійно з'являються нові імена, що й дало можливість визначити кращу книгу року в репертуарі дитячого читання 2011 року.

Аналіз читацької обізнаності бібліотекарів показав, що в структурі їхнього читання переважають прозові твори. Вони добре орієнтуються в дитячій літературі, тому можливо читацькі уподобання бібліотекарів перегукуються з читанням дітей, оскільки серед кращих бібліотекарі-експерти теж назвали В.Нестайка, Дж.К.Ролінг, С.Майєр, М.Павленко, Л.Воронину, Е.Портер, В.Рутківського, К.Паоліні, С.Процюка.

Бібліотекарями-експертами та читачами-дітьми неодноразово називалися такі автори серед кращих: Т. Шевченко, Д. Толкієн, Е. Брамарес, Н. Воскресенська, К. Вільмонт, О. Грін, В. Гюго, М. С. Дяченки, О. Дерманський, Р. Дал, О. Ільченко, Д. Р. Кіплінг, Л. Керрол, К. Льюїс, І. Роздобудько, Р. Стайн, Туве Янсон, але при цьому вони не ввійшли в десятку кращих авторів 2011 року. Названі автори як респондентами дітьми так і бібліотекарями-експертами певною мірою дають уявлення про книжковий фонд дитячих бібліотек.

Разом з тим, питання поповнення бібліотечних фондів сьогодні не задовольняє повністю як читачів, так і бібліотечних фахівців, про що свідчать окремі бібліотекарі, які констатують факти про недостатнє комплектування бібліотек дитячою літературою. Ось деякі їхні думки: «У 2011 році не отримали жодної книги, а взагалі не комплектувалися вже з 2008 року (завідувач ЦРДБ, Харківська область)». А колеги з Миколаївської області пишуть: «Діти хочуть читати нові книги, яких так бракує у бібліотеці, і які можна купити тільки на ринку».

Аналізуючи результати соціологічного дослідження, можемо стверджувати, що воно дало можливість одержати різнобічну інформацію про сучасного читача,

його запити, уподобання та реальну можливість книгозбірень щодо їх задоволення.

Використані джерела

Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. — К. : Рад. шк., 1972. — 244 с.

Сент-Екзюпері Антуан де. Маленький принц : казка : для мол. шк. віку / мал. автора ; пер. з фр. А. Д. Жаловського. — К. : Веселка ; Т. : Навч. кн.-Богдан, 2003. — С. 53.

Марченко Н. П. «Біографія дитинства» в науковому полі біографіки та колі дитячого читання / Н. П. Марченко // Бібл. вісн. — 2011. — № 6 (206). — С. 28-34.

Неділько В. Творчість, віддана дівчорі / В. Неділько / Література. Діти. Час. 1982. — К. : Веселка, 1982. — С. 91.

Всеволод Нестайко : «Я все життя писав саме для дітей — писав з любов'ю, болем і тривогою» : біобібліогр. нарис / держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; автор-уклад. Н. О. Гажаман. — К., 2010. — С. 45-46. — (Серія «Дитячі письменники України». Вип. 2).

Пеннак Д. Как роман [Текст] : эссе / Даниэль Пеннак ; пер. с фр. Н. Шаховской. — М. : Самокат, 2005. — С. 73-74.

Комп'ютерна верстка Н. М. Скоморовської.
Підписано до друку 22. 08. 2012 р. Зам. № 14.
Тираж 75 прим.